

Kapitola první

Je to jenom show

„Je to televizní show.“

„Upřímně řečeno, komu záleží na tom, jestli to je sto procentně realistické, nebo ne? Je to jenom zábava. Když se lidé dívají na televizi, chtějí se bavit. Nechtějí si lámat hlavu nad tím, jestli je to smyšlené, nebo ne.“

„Bože, prostě se na ten (neslušný, až nepublikovatelný výraz) seriál dívejte!“

To jsou reakce některých fanoušků *Dr. House* na knihu *Dr. House – Pravda a mýty...*, která se zabývala prvními dvěma ročníky seriálu. Dokonce i postava Grega House věnovala spiklenecké mrknutí všem těm, kdo jeho fiktivní svět porovnávali se skutečností. V epizodě „Splněný sen“ (4-14) měl příležitost promluvit si s hvězdou své oblíbené mýdlové opery. Herec nechápal, co se lidem líbí na pořadu, který on sám považoval za zcela bezcenný.

„Jak se na to můžete dívat?“ ptá se pacient, který hraje dr. Broc-ka Sterlinga v pořadu *Vášeň na předpis*, lékařském seriálu uvnitř lékařského seriálu *Dr. House*.

„Je to úžasný!“ odpovídá mu House.

„Je to stupidní. Není v tom jedinej pravdivej moment.“

„Na rozdíl od pořadů, které ukazují svět takový, jaký je, třeba... teď nevím,“ dodává House a krčí rameny.

Měl samozřejmě pravdu. Televizní seriály nejsou skutečné. Diváci vědí, že hrané pořady v hlavním vysílacím čase, jako *Dr. House*, nejsou dokumentární filmy. Ani tzv. reality show nemají mnoho společného s realitou, jejich obsazení i to, co se v nich děje, je předem plánováno, režírováno a následně sestříháno tak, aby vynikly dramatické situace a konflikty. I opravdové dokumenty a publicistické pořady často přeskakují ty nudnější pasáže, což znamená, že jejich výsledná podoba je (naštěstí) zajímavější než nesestříhaný záznam skutečných událostí.

Ale i přes to všechno fanoušci seriálu *Dr. House* očekávají, že hlavní zápletka a dějové zvraty budou obsahovat prvky skutečné medicíny. Snažit se uhodnout konečnou diagnózu by nebylo nic zábavného, kdyby House na poslední chvíli oznámil, že pacient trpí rigelianskou horečkou nebo nějakou podobně smyšlenou chorobou. Snad právě proto jsou diváci přesvědčeni, že nemoci, symptomy, testy i léčebné procedury, které se na televizní obrazovce objeví, existují i ve skutečnosti.

„Když se člověk dívá na *House* a vnímá všechny ty informace, může se toho docela hodně naučit,“ napsal jeden fanoušek na internetu.

„Kdyby to všechno nebylo aspoň z 90 procent pravda, tak by to podlomilo věrohodnost celého toho pořadu. Chci říct, že House je jako postava úžasný, ale díky tomu, že všechno, co říká, je reálné, je ta show ještě mnohem lepší,“ vyjádřil se jiný.

Producenti a scenáristé seriálu *Dr. House* chápou, že jejich diváci očekávají aspoň určitou úroveň faktické správnosti.

„Pochopitelně. Jinak by se z toho stala science-fiction. Jistě, občas si při vymýšlení zápletky trochu pomůžeme, ale i tak zůstáváme v mezích reálných možností,“ řekl mi producent a scenárista Lawrence Kaplow, když jsem s ním vedl rozhovor pro svůj sloupek „Dr. Scénář“.

Nutnost orientovat se ve spleť sítě medicínských informací přidává těmhle lékařským detektivkám na napínavosti. To všechno by přišlo vniveč, kdyby si tvůrci seriálu vymýšleli nemoci či léčby.

„Myslím, že pak by se sledovanost seriálu okamžitě propadla na nulu. Pak bych si mohl vymyslet, cokoli by mě napadlo. Víte třeba, že mykóza na nohou byla způsobena krvácením do mozku. Anebo že krvácení z očí je projevem vyrážky na dlaních. Pak by ten pořad byl lidem pro smích,“ říká Kaplow. „Mohli bychom to klidně natáčet jako science-fiction odehrávající se někde ve vesmíru a House by mohl lidem léčit ledviny nějakým paprskometem. Ale veškeré napětí by bylo pryč.“

Dramatický nádech není jediný důvod, proč se tvůrci seriálu *Dr. House* a podobných pořadů snaží vycházet z reálné medicíny. Dalším argumentem je skutečnost, že ačkoli diváci vědí, že sledují fiktivní příběh, který je má především pobavit, často jim v paměti utkví právě to, co tu uvidí. Podle jednoho výzkumu pořádaného mezi dlouholetými diváky seriálu *Pohotovost* se zhruba každý třetí přiznal k tomu, že informace, které pochytil během sledování seriálu, mu pomohly při rozhodování o vlastních zdravotních potížích. Každý sedmý uvedl, že kontaktoval svého lékaře kvůli něčemu, co viděl v pořadu.

Lawrence Kaplow často dostává dopisy od lidí, kteří trpí chorobami, jež se objeví v seriálu *Dr. House*.

„Existuje spousta lidí, kteří těmi nemocemi opravdu trpí. A když se dívají na náš pořad a vidí, že točíme právě o té jejich nemoci, mají radost, protože se dokážou identifikovat s pacientem a jeho symptomy. A říkají si, že přesně takhle je to i u nich.“

Síla seriálu *Dr. House* se projevila v reakci na jediný komentář ohledně výzkumu v oblasti mozkových nádorů. V epizodě „De-bílek“ (3-15) pojmu členové Houseova týmu dr. Eric Foreman, dr. Robert Chase a dr. Allison Cameronová podezření, že House by mohl mít nádor na mozku. Když diskutují o možnostech léčby, Chase říká: „Další zkoušky dělají na Duke. U patnácti procent prodloužili život o víc než pět let. Jestli máte pozitivní protein PHE...“ Chase tu poslední větu ani nedořekl, ale i tak se našli diváci, kteří si začali vyhledávat informace o experimentálním programu léčby na Dukeově univerzitě v Durhamu v Severní Karolíně.

Dr. John Sampson, odborník na léčbu mozkových nádorů z Dukeovy univerzity, příslušnou epizodu seriálu sice neviděl, ale brzy se o ní doslechl.

„Hned druhý den ráno mi začali volat lidé. Říkali, že se o mojí vakcíně mluvilo v *Dr. Houseovi*. Vlastně tam nezazněla jediná zmínka, že by mělo jít o vakcínu, ale lidé, kteří můj výzkum znali, si to automaticky spojili dohromady,“ říká dr. Sampson.

Kolegové a přátelé mu telefonicky i e-mailem vyjadřovali uznání za to, že zpráva o jeho práci pronikla až do neuvěřitelně populárního televizního pořadu. Pacienti a jejich příbuzní se zajímali, jestli by jeho léčbu mohli vyzkoušet. Pro dr. Sampsona a jeho

tým to nebylo poprvé, kdy informace o jejich výzkumu pronikly do médií – jejich úspěchy při pátrání po růstovém proteinu, který je k nalezení asi u třetiny glioblastomů¹, byly zmíněny už v časopise *Newsweek* i v hlavním večerním zpravodajství televize CBS.

„Tohle pro nás stejně byla ta největší publicita, jakou jsme mohli dostat. Ty reportáže také vzbudily celkem výraznou reakci, ale bylo to srovnatelné s reakcí po odvysílání té jedné epizody *Dr. House*, možná i slabší,“ říká dr. Sampson.

Takže sotva vyřčená zmínka v seriálu, kde se postavy ani nezmíní o názvu dané procedury, vyvolala mezi lidmi stejnou reakci jako zmínka v hlavní zpravodajské relaci sledované televizní stanice, která obsahovala i rozhovor se samotným lékařem a dalšími vědci zapojenými do klinických testů? „Ano, je to tak,“ potvrzuje dr. Sampson.

Kromě podobných anekdot však dopad „televizní medicíny“ na reálný život zachycují i zcela hmatatelné důkazy. Celá řada experimentů zmapovala vzdělávací efekt seriálů z lékařského prostředí díky tomu, že z diváků učinila nic netušící pokusné králiky. Minimálně dvakrát v průběhu mnohaletého vysílání seriálu *Pohotovost* se scenáristé spojili s odborníky na zdravotní výchovu a vložili do děje relativně málo známá fakta týkající se první pomoci. Výsledky národních anket pořádaných před vysíláním těchto epizod i po něm jasně dokazují moc populární zábavy. V první studii šlo o vedlejší dějovou linii, ve které se žena po nechráněném sexu obávala nechtěného těhotenství. Jeden z lékařů se zmínil o tzv. pi-

1 Glioblastom = nádor ústředního nervstva z nezralých gliových buněk – pozn. red.

lulce „ráno poté“, která v podstatě není ničím jiným než silnou dávkou antikoncepce. Podle ankety se povědomí o tomto druhu nouzové antikoncepce zvýšilo z poloviny diváků *Pohotovosti* před odvysíláním dané epizody na dvě třetiny o týden později.

Ještě dramatictější reakce byla zaznamenána ve chvíli, kdy se v seriálu *Pohotovost* objevily zcela reálné informace o souvislosti lidského papilomaviru (HPV) a rakoviny děložního hrdla. Jedna studie byla uskutečněna před schválením vakcín proti HPV a následným spuštěním reklamních kampaní farmaceutických společností, které varovaly před rizikem vzniku rakovinového nádoru v souvislosti s infekcí HPV. Před odvysíláním příslušné epizody *Pohotovosti* o této spojitosti podle ankety věděla necelá jedna pětina pravidelných diváků. Týden po odvysílání epizody se povědomí mezi lidmi zvýšilo trojnásobně, a dokonce i šest týdnů po vysílání si na vzájemný vztah mezi virem a rakovinou vzpomněly téměř dvě pětiny diváků.

„Kromě toho z naší ankety vyplynulo, že z *Pohotovosti* se o HPV dozvědělo téměř dvakrát více lidí než ze všech ostatních zdrojů dohromady,“ dodává Victoria Rideoutová, která byla v době konání výzkumu viceprezidentkou a ředitelkou Programu pro výzkum médií a zdravotnictví v Kaiserově rodinné nadaci.

Nedávno uspořádala tato nadace další experiment na televizním seriálu *Chirurgové*. Tentokrát šlo o riziko přenosu HIV při těhotenství. Scenáristé uvedli do děje mladý pár, který se rozhodl nemít děti, protože žena byla infikovaná HIV. Když neplánovaně otěhotněla, žádali o potrat, protože byli přesvědčeni, že jejich dítě bude rovněž infikované. V seriálu je postava lékaře přesvědčila

o tom, že s pomocí vhodné léčby je možné dosáhnout 98 procentní šance, že se dítě narodí zdravé, a že riziko infekce je ve skutečnosti mnohem nižší než celá řada dalších zdravotních nebezpečí, která těhotenství pro matku i dítě představuje.

Před odvysíláním dané epizody věděla jen necelá jedna sedmina pravidelných diváků seriálu *Chirurgové* o tom, že s pomocí vhodné léčby je možné plod velmi úspěšně chránit před infekcí HIV. Po odvysílání pořadu se počet lidí, kteří si toho byli vědomi, zvýšil na čtyřnásobek – tentokrát správně odpověděli dva ze tří. Tenhle výsledek znamená, že po hodině televizní zábavy v hlavním vysílacím čase získalo asi osm milionů Američanů relevantní informace o vztahu mezi HIV a těhotenstvím. O šest týdnů později už toto povědomí sice trochu pokleslo, ale z dalšího průzkumu vyplynulo, že téměř polovina respondentů ví, že žena infikovaná HIV má více než 90 procentní šanci dát život zdravému dítěti. To je trojnásobné zlepšení oproti výchozímu stavu.

„Ty výsledky nám připadaly fenomenální, protože je to přece jenom dramatický seriál. Lidé se na něj nedívají proto, aby z něj načerpali informace o zdravotní péči. Neberou to jako nějaký naučný nebo vzdělávací pořad,“ říká Rideoutová.

Ačkoli tým z Kaiserovy nadace nepodnikl žádný podobný experiment se seriálem *Dr. House*, není důvod se domnívat, že by dobrodružství tohoto svérázného lékaře a problémy jeho pacientů měly na diváky menší informativní vliv než *Pohotovost* nebo *Chirurgové*. Jak řekl Lawrence Kaplow, scenárista seriálu se cítí zavázání udržovat v zápletkách určitou míru přesnosti. Aby se jim to podařilo, radí se s experty a hledají v lékařské literatuře ojedinelé

a pozoruhodné případy, ale i v samotném štábu seriálu působí odborníci na medicínu, jako například scenárista dr. David Foster.

Dr. Foster říká, že se ke psaní televizních scénářů dostal přes jiného lékaře, se kterým se spřátelil během studií medicíny. Dr. Neal Baer pracoval na seriálu *Pohotovost*, kde postupem času povýšil na výkonného producenta. Dr. Baer pomáhal nastolit v současných populárních pořadech vysokou úroveň přesnosti, která v předchozí generaci seriálů z lékařského prostředí ustupovala poutavému a napínavému příběhu.

„Díky téhle práci se ve mně probouzel čím dál větší zájem o psaní. Lidé za mnou chodili a říkali: ‚Můžeš mi v téhle scéně pomoci s lékařskými termíny?‘ Potom se z toho stalo: ‚Můžeš do téhle scény napsat ty odborné repliky?‘ A nakonec jsme se dopracovali až k tomu, že mi řekli: ‚Napiš nám tuhle scénu.‘ No a potom jsem si řekl, že bych klidně mohl zkusit napsat celý scénář,“ řekl mi dr. Foster během rozhovoru pro můj sloupek „Dr. Scénář“.

Na rozdíl od Grega House je David Foster reálný člověk, takže i přesto, že je lékařem, neví o každé nemoci, vyšetření a léčbě úplně všechno. Kromě toho, že studuje odbornou literaturu a konzultuje své náměty s experty, používá dr. Foster i jeho kolegové při psaní epizod *Dr. House* i speciální program, který byl vytvořen jen pro ně a pro další scenáristy z Hollywoodu. Jde o Hollywoodský zdravotně-společenský program se sídlem ve Středisku Normana Leara v jihokaliifornském Annenbergu, který vznikl pod záštitou Univerzity Jižní Kalifornie a je financován veřejnými společnostmi a nadacemi, včetně Centra pro kontrolu a prevenci infekčních nemocí (CDC), Kalifornské dotace, Nadace Billa a Melindy Gate-

sových, transplantačního oddělení Úřadu pro zdravotnické zdroje a služby, Národní kanceláře pro kontrolu léčiv a Národních ústavů zdraví.

„Když hledáme náměty pro nové epizody nebo když scenáristé přemýšlejí, jakou zápletkou by obohatili scénář, který už rozpracovali, často nám pomáhá promluvit si s těmito lidmi. Můžou se s námi podělit o nějakou odbornou anebo osobní zkušenost, která vzbudí náš zájem a stane se z ní další díl seriálu. Spolupracujeme s nimi poměrně často. Buď nám sem někoho přivezou, nebo jim zavoláme a řekneme třeba: ‚Uvažujeme o tom, že natočíme epizodu o žloutence typu B, nevíte o někom, s kým bychom si o ní mohli promluvit, o nějakém odborníkovi na žloutenku typu B, který by nám poradil?‘“ vysvětluje Foster.

„Pro *Dr. House* pracujeme skoro neustále. Jejich scenáristé jsou naši největší odběratelé,“ říká Sandra de Castro Buffingtonová, ředitelka Hollywoodského zdravotně-společenského programu při Středisku Normana Leara v Annenbergu. „Celkem jsme s tvůrci seriálu *Dr. House* měli na sto šedesát konzultací.“

Ředitelka Buffingtonová říká, že lékařští odborníci, které Hollywoodský zdravotně-společenský program spojuje s televizními scenáristy – experti, kteří jsou zvyklí publikovat v akademických sbornících nebo přednášet pro malé skupinky svých kolegů –, jsou často ohromeni potenciálním vlivem *Dr. House* a dalších populárních pořadů na širokou veřejnost.

„Když odborníky připravujeme na konzultace se scenáristy, vždycky jim klademe otázku: ‚Kdybyste mohli během jediné hodiny oslovit až dvacet milionů lidí a předat jim tři užitečné informa-

ce ze svého oboru, co by to bylo?' – Tuhle otázku dávám každému z nich a oni většinou zpanikaří. A tak to společně probereme a pomůžeme jim, aby si to vyjasnili. Ale ty tři informace si vždycky poznamenanáme a společně je předáváme scenáristům.“

Hollywoodský zdravotně-společenský program nemůže nijak ovlivnit, co scenáristé pořadu nakonec zařadí do dalších epizod, ale Sandra Buffingtonová říká, že už se mnohokrát stalo, že diváci nakonec slyšeli slovo od slova přesně to, co jim chtěli odborníci vzkázat.

Dlouhý seznam témat, která tvůrci seriálu konzultují s odborníky z programu, sahá od infekcí přes kožní alergie, nádory na mozku, africkou spavou nemoc a lepru až po nemoc z ozáření... a tak dále. Program kromě toho pomáhá divákům tím, že na oficiálních webových stránkách pořadu připravuje odkazy na informační zdroje. Ředitelka programu říká, že jen během páté řady seriálu dodali programoví odborníci 147 odkazů na věrohodné informace ohledně zdravotních obtíží, testů a léčebných procedur, které se v seriálu objevily.

Diváci tyto odkazy používají. Například když se na seznamu objeví odkaz na informace na stránkách Centra pro kontrolu a prevenci infekčních nemocí, jejich návštěvnost okamžitě vzroste. V následujících týdnech dochází k dalším méně významným nárůstům, kdykoli si diváci po zhlédnutí právě odvysílané epizody začnou vyhledávat informace k ní a následně se začnou i do starších odkazů. Výzkumníci analyzovali návštěvnost webových stránek Centra pro kontrolu a prevenci infekčních nemocí generovanou 147 odkazy, které se v sezoně 2006 až 2007 objevily na stránkách seriálu. Sandra Buffingtonová říká,

že čtyři z pěti nejčastěji zadávaných dotazů se týkaly sexuálního zdraví a reprodukce, ale ten pátý byl úplně odlišný – týkal se ciguatery, otravy z požití ryb.

House se o této otravě zmínil v epizodě „Ve vzduchu“ (3-18), když se společně s Cuddyovou snažil přijít na to, proč jeden z jejich spolucestujících při letu z Hongkongu náhle začal zvracet a zkolaboval. Diváci, kteří sledovali příslušný odkaz, se na stránkách Centra pro kontrolu a prevenci infekčních nemocí dozvěděli následující:

„Otrava po požití ryb označovaná jako ciguatera je intoxikace, která vzniká následkem požití ryb, jejichž maso obsahuje toxiny vytvářené mořskou řasou jménem *Gambierdiscus toxicus*. Lidé trpící ciguaterou mohou pociťovat nevolnost, zvracení a neurologické symptomy, jako brnění v prstech na ruku nebo na nohu. Zároveň se může stát, že jim teplé věci budou připadat studené a studené věci naopak teplé. Na ciguateru neexistuje žádný lék. Symptomy obvykle pomínou po několika dnech nebo týdnech, ale mohou přetrvávat i roky. U lidí, kteří trpí ciguaterou, je možné léčit pouze symptomy nemoci.“

Podle www.cdc.gov/nceh/ciguatera/?s_cid=nchmTV_HouseSe03_012

„Další skutečnost, kterou jsme zjistili, byla, že sledováním údajů z internetových vyhledávačů, jako Google, Yahoo! a podobně, monitorováním četnosti určitých dotazů v době, kdy se pořad vysílá, můžeme přímo pozorovat, co diváky zaujalo. Nečekají na konec epizody nebo do druhého dne, ještě během

vysílání si vyhledávají věci, které je zajímají,“ říká Sandra Buffingtonová.

„Jednou z věcí, které se nám na *Dr. Houseovi* líbí, je to, že se seriál zabývá i velmi ojedinělými nemocemi. Některé z nich jsou celkem rozšířené v rozvojových zemích, ale tady se vyskytují jen vzácně. *House* je pořad, u něhož se vždy můžeme spolehnout, že se v něm objeví i témata, na která by si jiné podobně zaměřené seriály nenašly místo.“ Podle ředitelky Buffingtonové se výzkumníci v současné době zaměřují na to, jak pořad představuje americkému obecnstvu nemoci, které se ve Spojených státech vyskytují jen ojediněle, ale například v Africe jsou velmi rozšířené.

Hollywoodský zdravotně-společenský program vznikl z iniciativy skupiny odborníků na zdravotní péči, kteří byli přesvědčeni, že místo remcání a kritizování toho, co všechno z jejich oboru je v televizních pořadech prezentováno nepřesně nebo zavádějícím způsobem, by mohli scenáristům nabídnout pomocnou ruku a takovým omylům a nedostatkům předcházet. Lidé působící jako koordinátoři v tomto programu dobře vědí, jak funguje Hollywood. Vědí, že když jim scenáristé zavolají, že potřebují poradit se zápletkou, chtějí odpověď dostat obratem, protože musí dodržovat nelítostný časový harmonogram produkce. Proto vozí lékařské odborníky přímo do ateliérů, aby scenáristy informovali o aktuálních vědeckých poznacích. A kromě toho vydávají informační bulletin, ve kterém se píše o skutečných událostech a lidech, kteří by scenáristy fiktivních dramát mohli inspirovat.